

RÖSTER FÖR EN JÄMSTÄLLD VÄRLD

RÖSTER FÖR EN JÄMSTÄLLD VÄRLD

INNEHÅLL

Förord	2
Praktiskt jämställdhetsarbete i Burma	5
Mon Mon Aung håller ordning i Yangon	8
Att stoppa toleransen för våld	10
Här känner jag att jag existerar	14
Optimism trots stora utmaningar	15
Vi kvinnor är starka om vi står upp tillsammans	18
Debatt bland unga förändrar Palestina	20
Möten mellan unga kvinnor från Serbien och Sverige	23
Ordlista	26
Lär dig mer	27

OLOF PALMES INTERNATIONELLA CENTER

Postadress Box 836, 101 36 Stockholm | **Besöksadress** Sveavägen 68, Stockholm
Telefon 08-677 57 70 | **E-post** info@palmecenter.se | **Hemsida** www.palmecenter.se

FÖRORD

FOTO: PALMECENTRET

När jämställdheten ökar minskar fattigdomen. Ökad jämställdhet är en målsättning i sig inom utvecklingssamarbetet men även en förutsättning för demokrati, fred och alla människors lika rätt.

Palmecentret är en feministisk organisation. Vår verksamhet utgår från övertygelsen om alla människors lika värde och rättigheter oavsett kön, klasstillhörighet, etnicitet, religion eller sexuell läggning. För att nå jämställdhet krävs förändringar av den strukturella obalans i maktförhållanden som råder mellan kvinnor och män. Det inkluderar både politiska, ekonomiska, sociala och kulturella maktförhållanden. Målet är

att kvinnor och män ska ha samma makt att forma sina samhällen och liv.

”Principen om kvinnans likaberättigande är självklar. Men när man skall förverkliga det självklara möter man ofta svårigheter”, sa Olof Palme i sitt tal vid det socialdemokratiska kvinnoförbundets kongress 1972. Men principen är långt ifrån självklar och motståndet fortfarande kompakt på många håll i världen.

Diskriminering och förtryck präglar vardagen för alltför många kvinnor och flickor. De flesta människor som lever i fattigdom är kvinnor. De tenderar att ha mindre resurser och rättigheter än män och sämre möjligheter att fatta beslut som formar deras liv. En majoritet av de som varken kan läsa eller skriva är kvinnor. Kvinnor drabbas också svårt av världens konflikter, men är underrepresenterade och i många fall helt frånvarande i freds- och återuppbyggnadsprocesser. Våldtäkt och sexuella övergrepp används som vapen i konflikter över hela världen eller blir en följd av laglöshet som ofta uppstår under konflikter. För att finna hållbara lösningar krävs att kvinnor har en roll i fredsarbetet.

För Palmecentret är jämställdhet en förutsättning för demokrati, fred, hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning. Den kan inte reduceras till att bli en fråga bara för kvinnor. Både män och kvinnor har ansvar för jämställdhetsarbetet – alla vinner på jämställdhet.

I den här skriften möter du några av våra samarbetspartners som arbetar för ett mer jämställt samhälle i olika delar av världen. Litha Labantu i Sydafrika, Women’s Leadership Center i Namibia, Burmesiska kvinnors union i Burma/ Myanmar, Filastiniyat i Palestina och Demokratiska omladina i Serbien.

Vi hoppas att den här skriften ska bidra till ökad kunskap och inspirera genom att visa på exempel på praktiskt jämställdhetsarbete. Tanken är att den ska kunna användas i utbildningar av projektaktiva både i Sverige och i våra samarbetsländer.

Anna Sundström

generalsekreterare Olof Palmes Internationella Center

JÄMSTÄLLDHET – EN DEL AV DE GLOBALA MÅLEN

De globala målen är världens gemensamma plan för att skapa en rättvis och hållbar framtid. Målen har tagits fram i FN och är bindande för alla medlemsländer 2016–2030. Mål nummer 5 handlar om att uppnå jämställdhet och egenmakt för kvinnor och flickor.

Denna skrift har getts ut av Olof Palmes Internationella Center.

Texter där ej annat anges: Palmecentret/ Frida Perjus

GRAFISK FORM Lena Öierstedt

TRYCK Billes tryckeri, Mölndal, 2017

OMSLAGS- OCH BAKSIDESBILD: Sara Kollberg

ISBN 978-91-86317-12-10

Denna skrift har producerats med ekonomiskt stöd från Sida. Sida ansvarar ej för innehåll, form eller de åsikter som uttrycks. Utgiven i mars 2017.

Mu Sel, Htet Htet Aung och Yin Myo diskuterar lagstiftning om våld mot kvinnor på BWUs kontor i Yangon.

PRAKTISKT JÄMSTÄLLDHETS- ARBETE I BURMA

Burma är trots de senaste årens demokratisering fortfarande männens land. Kvinnor är underrepresenterade i politiken, missgynnade i rättssystemet och utsatta för sexuellt våld och våld i hemmen.

TEXT & FOTO: AXEL KRONHOLM

ETT TRETTIOTAL KVINNOR sitter på golvet i en halvcirkel runt Daw Hla Hla Ye. Lyssnar och antecknar.

– Se till att filma och spela in så mycket bevis ni kan med era mobiltelefoner och spara materialet till när ni tar kontakt med polisen, säger Daw Hla Hla Ye.

Hon är jurist och kommer från Legal Clinic Myanmar, en organisation som erbjuder juridisk hjälp. Kvinnorna i publiken kommer från olika håll i landet, från lands-

bygd och storstad. Många är politiskt engagerade på lokal nivå, andra är hemmafruar som tagit på sig något av en ledarroll för andra kvinnor i sin hemby. Flera har redan varit med på Hla Hla Yes utbildningar, men vill veta mer om hur de kan gå tillväga när kvinnor i deras hemtrakt blir utsatta för övergrepp eller slagna av sina makar.

Samtalet är praktiskt: kvinnorna diskuterar specifika »

lagtexter och vilka paragrafer de kan använda sig av i kontakt med polisen. Vi är i utkanten av Yangon, Burmas största stad, hos Burmese Women's Union (BWU). De ordnar utbildningar likt denna varannan vecka.

»Kvinnorna vi jobbar med här får större självförtroende och börjar engagera sig i politiken på lokal nivå och vågar ta plats«

Trots att Burma, efter ett halvt sekel av militärdiktatur, har fått en till största delen folkvald regering är kvinnor fortfarande gravt underrepresenterade på alla maktpositioner.

– Antalet kvinnliga ledamöter i parlamentet ökade visserligen i det senaste valet, men de flesta av dem saknar politisk erfarenhet och är inte särskilt aktiva i kvinnofrå-

gor, säger Yin Myo Hlaing, chef för en lokalavdelning av BWU.

– Vi vet att det finns begåvade kvinnor på alla nivåer i partierna, men de behöver stöd. Genom workshops som den här vill vi stötta politikerna och också gräsrotter som i sin tur kan assistera sina folkvalda representanter, säger hon.

Mu Sel är assisterande koordinatör på BWU och tycker sig se en förändring i kvinnorna hon möter genom sitt arbete.

– Kvinnorna vi jobbar med här får större självförtroende och börjar engagera sig i politiken på lokal nivå och vågar ta plats, säger hon.

Dagens workshop fokuserar på sexuellt våld och våld i hemmet. Wah Wah Wiu är en av deltagarna och hjälper just nu en ung flicka från landsbygden som kidnappades i slutet av september av en grupp män som höll henne

Kvinnorna delar med sig av berättelser från sina lokalsamhällen om våldtäkter, övergrepp, misshandel och andra kränkningar.

fången i fem dagar och våldtog henne upprepade gånger. Flickan lyckades fly, men har inte fått någon hjälp av polisen. I dag lever hon gömd i Yangon.

– Nästan alla poliser är korrupta. Vi fick kämpa länge innan de ens ville ta in några av de här männen på förhör. Först hotade de kvinnan med åtal om förtal om hon fortsatte med sina anklagelser. I de här fallen är det viktigt att vi håller ihop, tar fighten och försöker hjälpa offren och de anhöriga så gott vi kan, säger Wah Wah Wiu.

Även då kvinnor vågar anmäla övergrepp och tas på allvar blir utfallet ofta en besvikelse. Burmas rättssystem är föråldrat och när det gäller brott mot kvinnor har straffsatserna inte uppdaterats på evigheter.

– En man som misshandlar sin fru riskerar 500 kyat (cirka 3,50 kronor) i böter, eller max tre månader i fängelse. Det finns inte heller någon brottsbeskrivning för våldtäkt inom äktenskapet. Eftersom övergrepp är förknippat med stigma och straffen så låga känner många kvinnor att det inte lönar sig att ta saken till domstol. Därför känns det viktigt att vi är med och utbildar politiker så att de kan förändra lagarna, säger Mu Sel.

Burmas långa inbördeskrig mellan militären och olika etniska beväpnade grupper har också bidragit till kvinnors utsatthet, särskilt i områden där etniska minoriteter lever. Organisationer som Women's League of Burma, en annan av Palmecentrets samarbetsorganisationer, har i flera rapporter dokumenterat hundratals fall av våldtäkter begångna av den burmesiska militären sedan år 2010.

BURMESE WOMEN'S UNION

Burmese Women's Union (BWU) är en multietnisk kvinnoorganisation som grundades 1995 för att främja kvinnors rättigheter i Burma och skapa samarbete över etniska gränser. Projektet i artikeln drivs med stöd av S-kvinnor i Hallsberg sedan 2006 och stöds i dag även av ABF i Örebro. Inom projektet utbildar BWU bland annat nyckelaktörer i fredsprocessen, speciellt kvinnor, för att stärka kvinnors aktiva deltagande i den pågående fredsprocessen. BWU arrangerar även utbildningar för journalister i frågor som rör kvinnor.

Yin Myo Hlaing är själv uppvuxen som krigsflykting från delstaten Karen i östra Burma. Hon berättar hur hon som femåring fick fly med sin mamma medan kulorna ven.

– Jag var väldigt rädd, jag glömmer det aldrig. Under min barndom fick jag se hur konflikter slår särskilt hårt mot kvinnor. Jag hörde berättelser om kvinnor som våldtagits av militären och såg hur de fick bära ansvaret för att hålla ihop familjerna i flyktinglägren. Den upplevelsen har mer än något annat motiverat mig att jobba med kvinnofrågor, säger hon. *

BURMA/MYANMAR

Befolkningsmängd	53 miljoner
Förväntad livslängd	64,2 för män och 69,2 för kvinnor (2016)
Global Gender Gap Index	Information saknas
Gender Inequality Index (GII)	85 av 187
Andel kvinnor i parlamentets underhus	9,9 procent
Andel kvinnor i regeringen	10 procent
Abort lagligt	Nej, endast om det finns fara för kvinnas liv
Lagstiftning finns mot våld i nära relationer	Nej
Våldtäkt inom äktenskapet olagligt	Nej

MON MON AUNG HÅLLER ORDNING I YANGON

TEXT & FOTO: AXEL KRONHOLM

– **HÄR BRUKAR KNARKARNA SITTA**, säger Mon Mon Aung och lyser med ficklampan in i det mörka buskaget.

Grenverket kastar långa skuggor över marken; några tomma ölburkar och cigarettpaket glimrar i ljuset.

– De måste ha hört oss och stuckit, konstaterar hon.

Varje natt patrullerar Mon Mon Aung gatorna i stadsdelen Nga i North Okkalapa, en kommun i utkanten av Yangon. Hon är en av de första kvinnliga stadsdelsdirektörerna i Yangon-distriktet, och en av ytterst få i hela landet. Efter det senaste valet är 68 av Burmas 16 785 stadsdelsdirektörer kvinnor.

Säkerhetsarbetet i stadsdelen påminner om en slags grannsamverkan. Frivilliga, oftast män, håller utkik över kvarteren om nätterna för att hantera bråk och andra oroligheter. Mon Mon Aung är ansvarig för att organisera och leda arbetet och gör själv två rundor varje natt då hon stämmer av med alla vakter vid deras utkiksposter och ser till att allt är lugnt.

– Det här var ett värstingområde tidigare. Taxiförare vågade inte plocka upp folk här ute. Nu har vi patrullerat så här i två månader och fått ner kriminaliteten avsevärt genom att konfrontera knarklangare och bråkstakar, säger Mon Mon Aung.

När hon ställde upp i valet hösten 2015, som den enda

kvinnan bland fem kandidater, var det få i stadsdelen som trodde på henne.

– De attackerade mig för att jag är frånskild. Hur skulle jag klara av att styra utan en man? Andra ifrågasatte hur jag skulle underhålla vägarna i kvarteren när jag inte kan använda verktygen. ”Du kan inte ens bära en rissäck”, var det någon som sa. Jag svarade att jag i stället kan leda och organisera så att hundratals rissäckar blir burna, säger Mon Mon Aung.

När rösterna var räknade stod hon som segrare, med endast nio rösters marginal. Mon Mon Aung engagerade sig politiskt relativt nyligen. För ungefär fyra år sedan började hon intressera sig för kvinnofrågor. Hon gick på flera utbildningar och seminarier som anordnades av Burmese Women’s Union. Allteftersom hon lärde sig mer växte självförtroendet. Hon engagerade sig i dåvarande oppositionspartiet – i dag regeringspartiet – National League for Democracy och klättrade till posten som partiets viceordförande i stadsdelen.

Utöver de nattliga patrullerna har Mon Mon Aung öppnat upp sitt kontor för stadsdelens invånare. Dit kan de kan vända sig dygnet runt om de har problem. Ett par gånger i veckan kommer kvinnor som har misshandlats av sina män. Det är ingen självklarhet. På andra stadsdelskontor finns skyltar uppsatta med uppmaningen ”kom inte hit med äktenskapsproblem”, berättar Mon Mon Aung.

När kvinnor kommer in med berättelser om våld och övergrepp lyssnar personalen, skriver rapport och försöker ta kontakt med de inblandade för att bjuda in dem till medling.

– Om det inte är väldigt allvarligt försöker vi lösa det här, men i andra fall kopplar vi in polisen, säger Mon Mon Aung.

Ofta har kvinnorna inte möjlighet att skiljas och vill inte ta ärendet till polisen, eftersom de är ekonomiskt beroende av sina män.

– I de fallen kan vi bara spara bevisen, för att ha om något skulle hända kvinnan, om han dödar henne eller så, säger Mon Mon Aung.

I början fick hon motta en hel del brev från invånare, både män och kvinnor, som ifrågasatte hur hon skulle kunna klara av jobbet. Med tiden har kritiken avtagit, och Mon Mon Aung säger att hon känner att hon lyckats övertyga de som inte röstade på henne.

– Jag hoppas att jag i min roll kan uppmuntra andra kvinnor att engagera sig i lokalsamhället och ta plats. De tror ofta att de bara klarar av hemmets sysslor, men vi är kapabla till så mycket mera. *

Te och batonger.

DISKUSSIONSFRÅGOR:

- I Burma anses våldtäkt inom äktenskapet inte vara ett brott. Vad finns det för lagar i ditt land som skyddar kvinnor mot våld i hemmet? Hur skulle dessa lagar kunna förbättras?
- I Burma är korruptionen utbredd och det drabbar bland annat kvinnor som blivit utsatta för våld i hemmet. Hur ser sambanden mellan korruption och förtryck av kvinnor ut i ditt land? På vilka andra sätt kan korruption leda till ett mindre jämställt samhälle?
- Burmas långa inbördeskrig mellan militären och olika etniska beväpnade grupper har också bidragit till kvinnors utsatthet, särskilt i områden där etniska minoriteter lever. Hur ser kopplingen mellan konflikt och förtryck/diskriminering av kvinnor ut i ditt land? På vilket sätt kan man motverka utsatthet för kvinnor i konflikter?
- Enligt BWUs erfarenheter drar sig kvinnor i Burma ofta för att anmäla vålds- och sexualbrott eftersom det är förknippat med stigma, man inte vill bli utstött och/eller för att straffen är så låga att det ändå inte leder till något. Diskutera hur förutsättningarna ser ut för att anmäla våldsbrott och sexualbrott i ditt land.

Samtalsgrupper för utsatta kvinnor är en central del av Ilitha Labantus verksamhet.

ATT STOPPA TOLERANSEN FÖR VÅLD

Organisationen Ilitha Labantu arbetar med att försöka stoppa det utbredda våldet mot kvinnor i några av Sydafrikas mest utsatta områden.

TEXT & FOTO: ANDREAS KARLSSON

SETT TILL STATISTIKEN är Sydafrika ett av världens mest våldsamma länder. Och även om en överväldigande majoritet av våldsbrotten sker i förhållandevis få polisdistrikt så kvarstår faktum: risken att utsättas för våld är stor för många sydafrikaner. Särskilt stor är den för kvinnor.

– Den officiella statistiken ger oss tyvärr inte hela bilden. Den urskiljer till exempel inte våldsbrott inom familjen – den typ av brott som drabbar kvinnor värst –

vilket gör det svårt att få gehör för vettiga åtgärder, säger Ella Mangisa, föreståndare för Ilitha Labantu.

Organisationens kontor ligger i den fattiga förorten Gugulethu utanför Kapstaden, bara ett stenkast från området Nyanga som har flest antal mord i hela landet. Dagen efter vårt möte ska Mangisa och hennes kollegor inleda en två veckor lång kampanj mot kvinnovåld i just Nyanga.

– Vi har lång erfarenhet och en bra överblick över

ILITHA LABANTU

Ilitha Labantu är en icke-vinstdrivande organisation som bildades 1989. De erbjuder utbildning och samhällsservice med fokus på att motverka våld mot kvinnor och barn. Organisationen är även en betrodd rådgivare till myndigheter och samhällsaktörer i frågor som rör våld mot kvinnor.

Målgruppen för projektet som drivs med stöd från Palmeacentret är kvinnor, äldre och barn i kåkstäderna som utsätts för könsrelaterat våld. Genom rådgivning och psykologiskt stöd syftar projektet till att hjälpa kvinnor att bryta sitt medberoende genom att lämna sin förövare, få en stärkt självkänsla och bli ekonomiskt oberoende.

situationen, baserat på vårt eget arbete med utsatta kvinnor. Det är tyvärr en dyster bild: omkring tvåhundra kvinnor kommer till oss varje månad, varav ett femtiotal är nya fall, säger hon.

Mangisa konstaterar att i Sydafrikas fattigaste förorter, varav många en gång skapades av apartheidregimen som ett slags urbana reservat för den icke-vita befolkningen, är våld en del av vardagen. Människor har blivit avtrubbade och betraktar våldet som ett naturligt inslag i samhället och lär sig att leva med det.

Ella Mangisa,
föreståndare för
Ilitha Labantu.

Gladys Fuzane.

– Det är skrämmande. Och det är förkastligt att så många människor fortfarande, mer än två decennier efter apartheidens fall, lever i en så riskfylld och våldsam vardag, säger hon.

Att våldet i första hand drabbar kvinnor säger hon beror på patriarkala strukturer i samhället, något som, kombinerat med arbetslöshet, fattigdom och den utbredda våldskulturen, blir till en livsfarlig blandning.

– En del av problemet är den djupt rotade traditionen som säger att mannen är familjens överhuvud och ska försörja sin fru och sina barn. Om han inte kan det, vilket många män i utsatta områden inte kan, upplever han sin ställning hotad. Det är inte ovanligt att frustrationen leder till att han använder våld.

»Det är förkastligt att så många människor fortfarande, mer än två decennier efter apartheidens fall, lever i en så riskfylld och våldsam vardag«

I ett av rummen på Ilitha Labantu sitter sju kvinnor och en av Mangisas kollegor och pratar om sina erfarenheter. Det är en del av organisationens grupp- och samtalsterapi. De konstaterar att stödet från andra i samma situation har varit helt avgörande.

– Innan jag kom i kontakt med Ilitha Labantu kände jag mig ensam och misslyckad. I många år har jag kämpat »

Ilitha Labantus kontor ligger i den fattiga förorten Gugulethu utanför Kapstaden.

för upprättelse för min dotter som misshandlades flera gånger av olika män, till slut så illa att hon dog, säger Gladys Fuzane, och tillägger att hon önskar att alla drabbade kvinnor kunde få samma stöd.

Ilitha Labantu arbetar också med informationskampanjer och utbildning. Ella Mangisa berättar att man exempelvis hjälper till med att fortbilda poliser, för att ge dem bättre beredskap för att möta kvinnor som utsatts för våldsbrott, vilket ofta inkluderar sexuellt våld.

– Vår största utmaning är att stoppa toleransen för

DISKUSSIONSFRÅGOR:

- Det utbredda våldet i Sydafrika drabbar kvinnor hårdast på grund av patriarkala strukturer i samhället. Vad är egentligen en patriarkal struktur? Hur påverkar det situationen för kvinnor i ditt land?
- I artikeln ges exempel på hur traditionella könsroller kan förstärka ojämställdheten och bidra till våld i nära relationer. Kan du ge fler exempel på det i ditt land?

»Vår största utmaning är att stoppa toleransen för våld. Då räcker det inte med organisationer som vår. Vi måste ha lokala och nationella politiker med oss, och framför allt måste vi ha sydafrikanska män med oss. Och det är sannerligen en stor utmaning«

våld. Då räcker det inte med organisationer som vår. Vi måste ha lokala och nationella politiker med oss, och framför allt måste vi ha sydafrikanska män med oss. Och det är sannerligen en stor utmaning. *

SYDAFRIKA

Befolkningsmängd	53 miljoner
Förväntad livslängd	61,6 för män och 64,6 för kvinnor
Global Gender Gap Index	15 av 144
Gender Inequality Index (GII)	83 av 187
Andel kvinnor i parlamentets underhus	42 procent
Andel kvinnor i regeringen	43 procent
Abort lagligt	Ja
Lagstiftning finns mot våld i nära relationer	Ja
Våldtäkt inom äktenskapet olagligt	Ja

Målsättningen med projektet är att erbjuda psykologisk och juridisk rådgivning och uppmuntra att brott mot kvinnor och barns rättigheter rapporteras.

– HÄR KÄNNER JAG ATT JAG EXISTERAR

Vid fem års ålder lyckades Fiona med nöd och näppe undkomma att bli våldtagen av en släkting. Från den dagen, säger hon, har hennes liv varit en kamp. När hon berättade vad som hänt för sina föräldrar tog de släktingens sida och skyllde alltihop på Fiona.

TEXT & FOTO: ANDREAS KARLSSON

AV SEX SYSKON VAR HON under hela uppväxten den som alltid fick minst uppmärksamhet och hon fick utstå både fysiska och psykiska övergrepp.

– Jag växte upp med känslan av att vara oönskad. När jag träffade en kille såg jag min chans att skapa ett eget liv. Mina föräldrar motsatte sig förhållandet, men vid det laget hatade jag dem så mycket att jag ändå gifte mig med honom. Det var det dummaste jag gjort.

Hon berättar att äktenskapet var bra under några år och att de fick en dotter tillsammans. Men när hon en dag kom på honom med att vara otrogen och konfronterade honom slog han henne.

– Det var ett naturligt sätt för honom att handskas med en kvinna som var besvärlig. Jag lyckades driva igenom en väldigt stormig skilsmässa och han fick träffa vår dotter varannan helg.

Trots föräldrarnas ansträngda relation såg dottern, som de flesta barn, alltid fram emot att få träffa sin pappa – fram till en dag då hon plötsligt inte ville åka dit mer.

– Hon ville inte berätta varför och det dröjde många månader innan jag till slut förstod att han hade förgripit sig sexuellt på henne. Strax därefter försökte en bekant till mina föräldrar göra samma sak en eftermiddag när hon var ensam hemma. Tack och lov var det några grannkillar som såg det och stoppade honom.

Fiona berättar att hon i flera år har försökt få professionell hjälp för både sig själv och sin dotter, men att ingen vill kännas vid deras problem. Hon har blivit runtknuffad i systemet och säger att det först är sedan hon kom i kontakt med Ilitha Labantu som hon kunnat börja bearbeta sin situation.

– Här har jag från första början mötts av värme och respekt. Här känner jag att jag existerar. Att mina och

min dotters problem existerar. Här har vi tillsammans kunnat börja bearbeta det som hänt. Allt är inte bra, men vi har båda ett mycket bättre självförtroende, vi orkar med vardagen och klarar av att inte bry oss om vad andra tycker och säger. Det tackar jag Ilitha Labantu för, säger hon. *

Fiona Adriaanse.

Bymöte i WLCs regi byn Drimiopsis. Kvinnors rättigheter och traditionell sankultur står i centrum.

OPTIMISM TROTS STORA UTMANINGAR

Women's Leadership Centre, WLC, i Namibia arbetar med att hjälpa och stärka den mest utsatta gruppen i samhället: flickor och kvinnor i minoritetsgruppen san.

TEXT & FOTO: ANDREAS KARLSSON

SANFOLKETS KULTUR HAR mycket gamla rötter. De började befolka södra Afrika för cirka 150 000 år sedan.

Den traditionella sankulturen bygger egentligen på långtgående jämställdhet mellan kvinnor och män, men det är värderingar som har gått förlorade under århundraden av kolonisering och samhällsutveckling. Elizabeth IKhaxas är grundare av, och verksamhetschef på, WLC. Hon säger att det inte råder någon tvekan om att sanfol-

ken befinner sig längst ner i samhällshierarkin och att kvinnor är särskilt utsatta.

– Marginaliseringen av san har pågått i århundraden. Den har lett till arbetslöshet och utbredd fattigdom. Den har dessutom brutit sönder sankulturen och skapat interna slitningar. Ofta är det kvinnorna som till nöds lyckas försörja sin familj genom småskaligt jordbruk. Det leder till frustration hos männen, vilket kombinerat med ett utbrett missbruk leder till att de ger sig på kvinnor – ➤

Unga sanflickor är särskilt utsatta och WLCs flickgrupper har försökt råda bot på det.

både inom och utanför familjen, säger IKhaxas.

Vi träffas i den lilla byn Drimiopsis, 25 mil öster om huvudstaden Windhoek, på randen till Kalahariöknen.

THE WOMEN'S LEADERSHIP CENTER

Organisationen The Women's Leadership Center (WLC) grundades 2004 med syftet att utveckla kvinnligt ledarskap och stärka kvinnor från olika etniska grupper i Namibia. Den huvudsakliga målgruppen är unga kvinnor från sanfolket. Genom utbildning, kapacitetsuppbyggnad och opinionsbildning syftar projektet som stöds av Palmecentret till att uppnå ett mer rättvist samhälle.

Under förmiddagen organiserar WLC en samling i jämställdhetens tecken under det stora trädet mitt i byn. Prästen för den lokala församlingen, Michael Kandovazu, berättar att missbruk, våld och sexuellt utnyttjande är ett stort problem bland de omkring 2 000 invånarna.

– Våldet har blivit normaliserat. Jag har själv, i flera av mina tidigare relationer, slagit kvinnor. Men jag har insett hur fel och förkastligt det är och försöker nu efter bästa förmåga jobba för ett samhälle där kvinnors rättigheter respekteras, säger han.

Han får medhåll av Adelinde Karabo Madi. Hon är före detta lärare och leder den lokala kvinnoorganisationen i Drimiopsis, vilken bygger på WLCs program.

– Det är också ett stort problem att föräldrar inte förstår vikten av skolgång för sina barn, helt enkelt för att de själva aldrig har gått i skolan. Och om barnen hålls hemma och tvingas tillbringa dagarna i en dysfunktionell miljö så kommer flickor att råka värst ut, eftersom de löper

NAMIBIA

Befolkningsmängd	2,3 miljoner
Förväntad livslängd	62,1 för män och 65,1 för kvinnor
Global Gender Gap Index	14 av 144
Gender Inequality Index (GII)	81 av 187
Andel kvinnor i parlamentets underhus	41,3 procent
Andel kvinnor i regeringen	25 procent
Abort lagligt	Nej, endast i undantagsfall för att bibehålla kvinnans hälsa
Lagstiftning finns mot våld i nära relationer	Ja
Våldtäkt inom äktenskapet olagligt	Ja

större risk att utsättas för sexuella övergrepp, säger hon.

En viktig del av WLCs arbete för kvinnors rättigheter är att genom historieundervisning försöka återknyta till sankulturens traditionella, jämställda värderingar. En annan del är att upplysa om de lagar och internationella konventioner som understryker alla människors lika värde.

Namibia har på pappret förhållandevis progressiva lagar mot diskriminering av såväl kvinnor som marginaliserade etniska grupper, däribland sanfolket. Problemet är att de inte efterlevs, konstaterar Elizabeth IKhaxas, och förklaringen är tyvärr både enkel och nedslående: politikerna är en del av samma patriarkala struktur som är själva grundproblemet.

Men trots utmaningarna är IKhaxas optimistisk och

säger att besök som det i Drimiopsis stärker henne i tron på att det går att göra skillnad. Den flickgrupp som startades i byn för ett år sedan har på kort tid gjort stora framsteg och hon ler brett när flickorna en efter en får låna mikrofonen för att, på både sitt modersmål och engelska, läsa upp vilka rättigheter de har som sanflickor i dagens Namibia.

– Det här gör mig oerhört glad. Jag har varit med och startat programmet, men ju mer jag kan hålla mig i bakgrunden desto bättre. Det är faktiskt inte förrän i dag när jag lyssnar på dem som jag inser vad vi har åstadkommit med de här flickorna. De kommer att växa upp och ha helt andra förutsättningar än sina föräldrar, säger hon. *

Adelinde Karabo Madi, ledare för den lokala kvinnoorganisationen.

Michael Kandovazu, präst i Drimiopsis.

Elizabeth IKhaxas, grundare och verksamhetschef på WLC.

– VI KVINNOR ÄR STARKA OM VI STÅR UPP TILLSAMMANS

TEXT & FOTO: ANDREAS KARLSSON

MARIA GARISES SÄGER ATT hon tidigare var en typisk sankvinna; blyg och undergiven gentemot män i sin omgivning. Hon blev slagen och våldtagen under sin uppväxt och har tvingats in i destruktiva relationer.

– Som sanflickor får vi lära oss att vara tysta och göra som vi blir tillsagda. Att vi är san är illa nog i samhällets ögon. Att vi är kvinnor i ett mansdominerat samhälle gör det ännu värre, säger hon.

Hon berättar att hon blev gravid tidigt utan att vara gift och att lärarna i skolan både mobbade och slog henne.

– Många föraktar hela vår kultur och livsstil, de tycker att vi är primitiva. Och eftersom vi inte kan få vettig utbildning på vårt eget språk så hoppar många, inklusive jag själv, av skolan. Den utsatthet som fattigdom och avsaknad av utbildning innebär skapar nya problem, som alkohol- och drogmisbruk, och i förlängningen misshandel och sexuellt utnyttjande.

Samtidigt står berättelsen om hennes bakgrund i skarp kontrast till den kvinna hon är i dag. Under en manifestation i byn Drimiopsis är det hon som, klädd i traditionell sandräkt, håller i mikrofonen och med stor auktoritet predikar kvinnors och flickors rättigheter

för ett hundratal bybor, däribland en stor skara unga flickor.

– Det var tack vare Women's Leadership Centre som jag fick upp ögonen för att våld och utnyttjande inte är normalt, att vi kvinnor har rättigheter och att vi är starka om vi bara står upp tillsammans för de rättigheterna.

Hon tillägger:

– Det som äntligen börjar hända nu är helt avgörande, nämligen att även männen börjar lyssna. De vet att vi står enade och de har respekt för oss. De inser att vi inte tänker acceptera att bli utnyttjade. Än så länge är vi långt från att ha nått ut till alla, men vi är på väg i rätt riktning och det går snabbare än jag vågat hoppas, säger hon. *

DISKUSSIONSFRÅGA:

Maria diskrimineras på dubbla grunder, det vill säga både på grund av att hon tillhör en marginaliserad etnisk grupp och på grund av att hon är kvinna. Det feministiska begreppet intersektionalitet är ett analysverktyg för att studera hur olika maktordningar i samhället samverkar. Texten ovan illustrerar just detta. Diskutera hur det ser ut i det samhälle du lever i ur ett intersektionellt perspektiv.

Unga sanflickor är särskilt utsatta och WLCs flickgrupper har försökt råda bot på det. Här läser flickorna upp vilka rättigheter de har.

DEBATT BLAND UNGA FÖRÄNDRAR PALESTINA

Hanin Othnani, Dalia Alahmad och Dujana Abu Alrab är överens. Projektet "Palestinsk Debatt" har fått dem att förstå att kvinnor och män kan agera tillsammans för att förändra samhället. Alla tre är i dryga 20-årsåldern och pluggar på universitetet eller har just avslutat sina studier.

TEXT: AGNETA CARLESON FOTO: SONDOS AL-FAQIH & MAJDI FATHI

– **JAG HAR ALLTID FÅTT HÖRA** att kvinnor ska ta hand om hemmet och lyssna till männen. Vi ska inte tänka självständigt eller ha egna åsikter, säger Hanin Othnani, som bor i Gaza och pluggar journalistik på Islamiska universitetet.

–Men nu har jag har insett att kvinnor och män kan leva jämställt och respektera varandra även när vi tänker olika. Och att vi tillsammans kan förändra vårt samhälle.

Projektet genomförs med stöd av Palmecentret vid tolv palestinska universitet i Gaza och på Västbanken. Studenterna kan söka till en debattkurs, och sex deltagare – tre kvinnor och tre män – från varje universitet väljs ut. Studenterna deltar efter kursen i en nationell debattävling

med kvarts- och semifinaler och en slutrond. Vinnaren är den som lyckas bäst med att använda relevanta fakta och övertygande argument för sin sak – och samtidigt respekterar motståndarens ståndpunkt. Debatterna är öppna och hålls inför en oftast entusiastisk och engagerad publik.

– Jag har aldrig tidigare lärt mig att diskutera på det här sättet, varken i skolan eller på universitetet. Det enda jag visste var att man ska lära av de äldre, berättar Du-

»Jag har aldrig tidigare lärt mig att diskutera på det här sättet, varken i skolan eller på universitetet. Det enda jag visste var att man ska lära av de äldre, berättar Dujana Abu Alrab, som har pluggat journalistik och numera har ett eget morgonprogram i palestinsk TV.«

jana Abu Alrab, som har pluggat journalistik och numera har ett eget morgonprogram i palestinsk TV.

–Det blir det ofta bråk och konflikter när olika grupper möts. Om vi kan skapa en debattkultur som bygger på respekt för olika åsikter kan vi utveckla våra samhällen!

Domare i tävlingen är journalister, forskare och studenter som deltagit i tidigare omgångar. De är också med och utbildar de nya debattdeltagarna.

Palmecentrets samarbetspartner är den palestinska organisationen Filastinyat, som vill öka kvinnors och ungdomars deltagande i samhället. Grundare och chef är Wafa Abdel Rahman, journalist och medieanalytiker.

PALESTINA

Västbanken, Östra Jerusalem och Gaza ockuperades av Israel efter sexdagarskriget 1967. Palestinierna fick under 1990-talet begränsat självstyre på Västbanken. Israel lämnade Gaza 2005 men behöll kontrollen över tillfartsvägar. Det palestinska styret splittrades 2007 mellan Hamas i Gaza och Fatah på Västbanken. Fredsprocessen når inga framsteg och Israel fortsätter att bygga nya bosättningar på ockuperad mark. På Västbanken och i östra Jerusalem bor i dag omkring en halv miljon israeliska bosättare vars bosättningar upptar mer än 42 procent av Västbanken. Den israeliska ockupationen är illegal enligt FN och folkrätten.

FILASTINIYAT

Filastiniyat är en icke-statlig organisation grundad av unga kvinnor. Målet är att kvinnor och unga ska få ökat utrymme i den offentliga debatten. Sedan 2006 har Filastiniyat bland annat utvecklat en journalistklubb för kvinnor och ett utbildningsprogram för ungdomar samt arbetat med opinionsbildning.

Projektet drivs med stöd av Palmecentret och Akademikerförbundet SSR. Genom utbildningar och genom att arrangera offentliga debatter och sociala mediekampanjer syftar projektet till att öka kvinnors och ungdomars synlighet i den offentliga debatten och i media.

– Vi vill påverka den yngre generationen att tänka kritiskt, respektera andras uppfattningar och argumentera sakligt med fakta som bas.

– Särskilt viktigt är att stärka unga kvinnor så att de får kraft att formulera egna uppfattningar och delta i samhällsdebatten, säger hon.

Debattävlingen har väckt stort intresse i Palestina. I dag hör många organisationer av sig till Filastiniyat och vill få utbildning i den här debattmetoden.

I ett första skede handlade projektet om att forma ungdomsgrupper som kunde påverka den lokala politiken.

– Efter något år insåg vi att ungdomarnas begränsade världsbild var det stora problemet. De vågar inte gå emot traditionella synsätt utan anammar det mesta som deras äldre manliga släktingar och religiösa ledare säger till dem. Så vi ändrade inriktning till att träna ungdomarna i saklig debatt.

Ämnena för debatterna väljs med omsorg. Man försöker närma sig frågor som normalt är tabu, som sexualitet och religion. Bristen på kvinnor i media, sociala medier och samhällsförändring samt Palestina och världspolitiken är några ämnen som tagits upp i år. På övningar utan publik kan man ta upp djävare teman, som samkönade äktenskap och hedersvåld.

Hittills har det gått förvånansvärt bra att introducera den mer sakliga debattstilen. Omvärlden respekterar i stort ungdomarnas nya sätt att uttrycka egna åsikter och argumentera. Tareq Albzour kommer från en djupt >>

Dalia Alahmad.

Wafa Rahman.

Dujana Abu Alrab.

PALESTINA

Befolkningsmängd	4,68 miljoner (2015)
Förväntad livslängd	70,7 för män och 74,7 för kvinnor (2010–2015) ¹
Global Gender Gap Index	Information saknas
Gender Inequality Index (GII)	0,860 (2015)
Andel kvinnor i parlamentets underhus	12,9 procent (2006)
Andel kvinnor i regeringen	17 procent (2014)
Abort lagligt	Nej
Lagstiftning finns mot våld i nära relationer	Nej
Våldtäkt inom äktenskapet olagligt	Nej

¹ UN Data Country Profile

religiös familj och brukade alltid uppmana sina kompisar att ”lyssna och lära av de äldre”.

– Nu är även min pappa stolt över att jag tänker självständigt. Jag tror att vårt samhälle är moget för den här förändringen. Vi behöver komma vidare, och en fri debatt är ett mycket viktigt verktyg. *

TIPS INFÖR DEBATTEN:

- Var tydlig med ditt huvudbudskap – välj ett eller några få huvudbudskap som är tydliga för mottagaren. Undvik tvetydiga termer eller komplicerade begrepp. Upprepa gärna ditt huvudbudskap.
- Referera till fakta som är korrekt – se till att ha källor till fakta du använder, undvik att felcitera.
- Var påläst innan debatten – se till att du kan ditt ämne väl. Öva gärna på att inta motståndarens ståndpunkt och argumentera för den så att du redan i förväg vet vilka argument du kan tänkas möta.
- Angrip argument, inte personen – kränkande uttalanden hör inte hemma i en konstruktiv debatt. Försök att undvika känslargument. Skilj på sak och person.

DISKUSSIONSFRÅGA:

Texten ovan visar ett av flera kreativa och praktiska sätt för att öka jämställdheten. Att kunna debattera för sin ståndpunkt är grundläggande för att utkräva sina rättigheter. Är både män och kvinnor i ditt land representerade i mediedebatten?

Tareq Albzour, Dujana Abu Alrab och Dalia Alahmad planerar hur de ska lägga upp nästa debatt.

Diskussion mellan SSU och systerförbundet Demokratiska omladina under ett studiebesök i Stockholm.

MÖTEN MELLAN UNGA KVINNOR FRÅN SERBIEN OCH SVERIGE

– För att få inflytande lämnar man sitt hem på landsbygden för Belgrad, där finns arbete och utbildning, där finns likasinnade. Men för att fortsätta utvecklas behöver man lämna även Belgrad. Åtminstone ibland, säger en av de serbiska tjejerna och ler snett.

TEXT: JOHANNA WESTER, PALMECENTRETS INTERNATIONELLA EXPERTGRUPP FOTO: SOFIA FANBERG

I LIKHET MED DE ANDRA runt bordet tillhör hon ungdomsförbundet Demokratiska omladina (Demokratisk ungdom). De är på besök i Stockholm för ett projekt som pågår mellan dem och systerorganisationen SSU. Projektet har sina rötter i en konferens för unga socialister i Europa 2007. Målet är att uppmärksamma jämställdhets-

frågor i Serbien och Sverige, men även att stärka kvinnor som är politiskt engagerade i länderna.

– Många unga serber har aldrig varit utanför landet, berättar en av de serbiska kvinnorna under dagens träff där vi pratar om kvinnors rättigheter.

DEMOKRATSKA OMLADINA

Projektet är ett samarbete mellan SSU Stockholms län och Demokratiska omladina (Demokratisk ungdom – Demokratiska partiets ungdomsförbund) i Serbien. Syftet är att stärka politiskt aktiva unga kvinnor inom det politiska livet.

Som ett resultat av projektet har ett nätverk för kvinnor inom organisationen bildats och kvinnor har stärkt sin roll inom ungdomsrörelsen. Projektet erbjuder en plattform för utbyte av erfarenheter mellan SSU och Demokratiska omladina genom att bland annat anordna konferenser och studiebesök.

Under projektets nuvarande arbetsår är psykisk ohälsa ett av sex ämnen som gruppen berört, ihop med frågor som rör segregation, kvinnofrid, hbtq, utbildning och arbetsliv.

Det känns värdefullt att under förmiddagen få växla kunskap och åsikter. Jag tänker på vad de serbiska kvinnorna berättat om sitt hemland. Rättssystem som inte är effektiva nog för kvinnor som lever i otrygghet, problemen med sexuella övergrepp på unga tjejer och att det saknas tillräckligt många boenden för våldsutsatta. Sen tänker jag på vad vi berättat om Sverige – det är precis samma saker.

»I partiet måste vi också våga säga rakt ut att vi är feminister. Jämställdhet är målet, feminismen är verktyget«

En månad senare ses den serbiska och svenska delegationen i Belgrad. Nu är vi fler än sist, sammanlagt runt femton kvinnor. Det är en vecka innan jul och huvudstaden skiftar i grått från moln, avgaser, dimma och husfasader. Det är vackert och råkallt. Den här gången ska jag hålla en workshop om psykisk ohälsa, med diskussionsfrågor kring kvinnors rätt till vård, information och skydd. Än en gång är ämnena lika aktuella i båda länderna.

Jag får under diskussionerna veta att 35 serbiska kvinnor dödades i sina hem bara under fjolåret. Organisationen Autonomous Women's Center tar varje år emot mer

DISKUSSIONSFRÅGOR:

- Enligt Autonomous Women's Center känner nästan 40 procent av serberna en kvinna som avskedats på grund av sin graviditet. Finns det lagstiftning i ditt land som skyddar gravida kvinnor inom arbetslivet?
- Känner du någon som har blivit avskedad på grund av sin graviditet?
- Diskutera vilka som är de viktigaste politiska reformerna för att öka jämställdheten i ditt land.

än 10 000 telefonsamtal på sin hjälplinje för våldsutsatta kvinnor. Nästan 40 procent av serberna känner en kvinna som avskedats på grund av sin graviditet.

Tamara Tripic, vice ordförande i Demokratiska Stranka (Demokratiska partiet), berättar att bara 9 procent av de i landet som lever med funktionsnedsättning är sysselsatta, att över 60 procent av romerna är utan jobb. I hbtq-samhället har 70 procent blivit verbalt trakasserade och samkönade par saknar laglig rätt att gifta sig.

Det serbiska samhället är liksom de flesta andra länder ett tydligt patriarkat – och det märks överallt från den offentliga sektorn till näringslivet och hemmen.

– I partiet måste vi också våga säga rakt ut att vi är feminister. Jämställdhet är målet, feminismen är verktyget, säger en av de serbiska kvinnorna.

En annan av kvinnorna berättar för mig att projektet gjort att hon har blivit mindre blyg.

– Nu vet jag mer om rättigheter och är lite vanare vid att prata inför andra. De två sakerna hänger ihop. Jag visste inte så mycket om exempelvis våld mot kvinnor förut. Men efter det här året med olika samtal har jag börjat prata mer om frågorna, velat veta mer.

Även de svenska deltagarna tycker att de utvecklats av att vara med.

– Jag är så tacksam för alla möten jag fått under denna projekttid och möjlighet att ta del av unga kvinnors liv. Projektet har gett mig mycket, främst av allt kunskapen av sant systemskap, säger Tania Braimok, som är projektledare från SSU. *

SERBIEN

Befolkningsmängd	7 miljoner
Förväntad livslängd	72,6 för män och 78,5 för kvinnor
Global Gender Gap Index	48 av 144
Gender Inequality Index (GII)	38 av 187
Andel kvinnor i parlamentets underhus	34 procent
Andel kvinnor i regeringen	26 procent
Abort lagligt	Ja, men tillåtelse från föräldrar behövs för minderåriga
Lagstiftning finns mot våld i nära relationer	Nej
Våldtäkt inom äktenskapet olagligt	Ja

Sophia Johansson
från SSU.

ORDLISTA

- **Jämställdhet** uppnås när kvinnor och män har samma rättigheter och möjligheter inom alla samhällssektorer, inklusive ekonomiskt deltagande och beslutsfattande.
- **Jämlikhet** handlar om alla individers lika värde oavsett kön, etnicitet, religion, social tillhörighet, sexuell läggning med mera.
- **Feminism** är ett verktyg för att se till att samhället blir jämställt. Med andra ord är det en handling, politisk och/eller i vardagen, med målet att uppnå ett jämställt samhälle.
- **Patriarkat** avser samhällssystem där den politiska och ekonomiska makten, både inom hushållet och i den offentliga sfären, innehas av äldre män, och där varken kvinnor eller yngre män deltar i det formella beslutsfattandet.
- **Intersektionalitet** kommer från engelskan intersection, som kan betyda vägkorsning eller snitt. Det används för att beteckna hur olika diskrimineringsgrunder snarare interagerar och samverkar än läggs på varandra.
- Det globala jämställdhetsindexet **Global Gender Gap Index** tas årligen fram av World Economic Forum. I det rankas 144 länder utifrån deras förmåga att minska ojämställdheten mellan kvinnor och män. De områden som studeras är kvinnor och mäns tillgång till hälso- och sjukvård, tillgång till utbildning, politiskt deltagande och ekonomisk jämställdhet.
- **Gender Inequality Index (GII)** är en mätmetod som fångar upp skevheter mellan kvinnor och män på områden som hälsa, medbestämmande och yrkesdeltagande. Indexet tas fram av FN. Genom att studera områden som reproduktiv hälsa (till exempel mödradödlighet, preventivmedel), medbestämmande (bland annat deltagande i politiken) och yrkesdeltagande kan man få syn på olikheter mellan kvinnor och män i ett land.
- **Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW)**, är en av FNs konventioner om de mänskliga rättigheterna. Den antogs av FNs generalförsamling 1979 och över 90 procent av FNs medlemsstater har förbundit sig att följa den.
- I FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna står det att alla är födda fria och har lika värde och rättigheter – oavsett kön.

SVERIGE	
Befolkningsmängd	10 miljoner
Förväntad livslängd	80,2 för män och 84,1 för kvinnor
Global Gender Gap Index	4 av 144
Gender Inequality Index (GII)	6 av 187
Andel kvinnor i riksdagen	43,6 procent (2014)
Andel kvinnor i regeringen	50 procent (2014)
Abort lagligt	Ja
Lagstiftning finns mot våld i nära relationer	Ja
Våldtäkt inom äktenskapet olagligt	Ja

LÄR DIG MER

På Palmecentrets hemsida www.palmecenter.se finns beskrivningar och artiklar om vårt jämställdhetsarbete. Där finns även metodstödet *Alla vinner på jämställdhet* och S-kvinnors skrift *Makthandboken*.

Gender Inequality Index www.hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii sammanställer fakta och statistik som fångar upp skevheter mellan kvinnor och män på områden som hälsa, medbestämmande och yrkesdeltagande.

Besök www.globalamalen.se för att lära dig mer om de globala målen i Agenda 2030, inklusive mål 5 om jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt.

Läs om FNs kvinnokonvention CEDAW på sverigeskvinnolobby.se/om-sveriges-kvinnolobby/kvinnokonventionen

För statistik om kvinnligt deltagande besök Inter Parliamentary Union's hemsida www.ipu.org/WMN-e/classif.htm

Olof Palmes internationella center är den svenska arbetarrörelsens samarbetsorganisation för internationellt solidaritetsarbete. Den svenska arbetarrörelsen bildades av människor som levde under förtryck och som insåg att de var starkare tillsammans. Nu sker en liknande utveckling i många andra länder – och då kan vi hjälpas åt att kämpa för en bättre värld.

Palmecentrets 27 medlemsorganisationer: LO, Byggnads, Elektrikerförbundet, Fastighetsanställdas förbund, GS-facket, Handelsanställdas förbund, Hotell- och restaurangfacket, IF Metall, Kommunal, Livsmedelsarbetareförbundet, Musikerförbundet, Målarförbundet, Pappersindustriarbetareförbundet, Seko, Transportarbetareförbundet, ABF, Folkets Hus och Parker, Föreningen Arbetarrörelsens Folkhögskolor, Hbt-socialdemokrater, Hyresgästföreningen, S-kvinnor, S-studenter, Socialdemokrater för tro och solidaritet, Socialdemokraterna, SSU, Unga Örnar, Verdandi.

Läs på www.palmecenter.se hur du kan bidra till kampen för en bättre värld.